

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta

**Bakalářská práce**

Univerzita Hradec Králové  
Pedagogická fakulta  
Historický ústav

**Genius loci města Dobrušky a jeho historický a kulturní základ**

Bakalářská práce

Autor: Simona Kubátová  
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice  
Studijní obor: Historie se zaměřením na vzdělávání  
Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání  
Vedoucí práce: doc. PhDr. Veronika Štědová, Ph.D.  
Oponent práce: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

## Zadání bakalářské práce

**Autor:** Simona Kubátová

**Studium:** P18P0289

**Studijní program:** B7507 Specializace v pedagogice

**Studijní obor:** Historie se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

**Název bakalářské práce:** **Genius loci města Dobrušky a jeho historický a kulturní základ**

**Název bakalářské práce AJ:** Genius loci of Dobruška and its historical and cultural basis

### Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Město Dobruška je malé městečko ležící v podhůří Orlických hor. Jako každé místo má i Dobruška svoji osobitou atmosféru, svého ducha a inspirativní tvář, a právě jimi se bude bakalářská práce *Genius loci města Dobrušky* zabývat. Práce se pokusí objasnit, čím je toto město výjimečné, jak bylo vnímáno v minulosti a jak je vnímáno dnes díky četným odkazům, které zde historie zanechala. Zaměří se na významné události, organizace či umělecká díla, která na genius loci Dobrušky měla nebo stále mají vliv, a na osobnosti, které se jeho nezaměnitelnou atmosférou a koloritem nechaly ve své tvorbě a činnosti inspirovat.

### Literatura:

BENEDIKT, Josef ? MACH, Jiří ? MATOUŠ, Václav, *Dobrušská radnice*, Dobruška 2005.

KRÁLÍČEK, Jiří, *Stručné dějiny Dobruška a Opočenska: vyprávění o zašlých časech Dobruška a Opočenska, aneb, Co daly Dobruška a Opočno světu a co si od něho vzaly...*, Rychnov nad Kněžnou 2016.

MACH, Jiří, *Co nebude v dějepise, aneb, Kopa zajímavostí, historek a klípků z minulosti Dobruška*, Dobruška 1999.

MACH, Jiří, *Dobruška ? příběh města*, Dobruška 2018.

MATOUŠ, Václav, *Dějiny města Dobrušky v letech 1320-1990*, Dobruška 1994.

NORBERG-SCHULZ, Christian, *Genius loci: krajina, místo, architektura*, Praha 2010.

PTÁČEK, Josef, *Dobruška a Opočno*. Praha 2008.

PTÁČEK, Josef, *Dobruška na starých pohlednicích: pohlednice ze sbírky Josefa Ptáčka*, Dobruška 2002.

PTÁČEK, Josef, *T.G. Masaryk a Dobruška (ke 140. výročí narození)*, Dobruška 1990.

PTÁČEK, Josef ? ŠŮLA, Jaroslav, *Dva dobrušští občané v české krásné literatuře: literární život F.Vl. Heka (F.L. Věka) dle Aloise Jiráka a M.M. Čudové-Novotné (Babičky) dle Boženy Němcové ve světle jejich skutečných životních osudů, doložených archivními prameny*, Dobruška 2005.

ŠTĚPÁNOVÁ, Věra ? FRIEDOVÁ, Dana, *120 let ženského pěveckého sboru Vlasta v Dobrušce*, Dobruška 2001.

ZELENKA, Josef, *Percepce krajiny a genius loci*, Hradec Králové 2008.

*Dobrušský zpravodaj: měsíčník pro kulturní a společenský život Dobruška*. Dobruška: Městský úřad, 1997-.

### Prameny:

Pamětnice města Dobrušky

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv města Dobrušky, inventární číslo 54, kniha číslo 4.

Josef Káš: Kronika ochotnického divadla v Dobrušce

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 35, signatura 1, karton číslo 20, kniha číslo 134.

Pěvecký sbor Dobroš: Kniha zápisů a schůzí v výboru a valných hromad.

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška: Dobroš ? pěvecký spolek Dobruška, inventární číslo 25, signatura 1, karton číslo 25, kniha číslo 115.

**Garantující pracoviště:** Historický ústav,  
Filozofická fakulta

**Vedoucí práce:** doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

**Oponent:** prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

**Datum zadání závěrečné práce:** 20.12.2019

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením doc. PhDr. Veroniky Středové, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 5. 5. 2021

Simona Kubátová

## **Anotace**

KUBÁTOVÁ, Simona, Genius loci města Dobrušky a jeho historický a kulturní základ, Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021, 44 s., Bakalářská závěrečná práce.

Město Dobruška je malé městečko ležící v podhůří Orlických hor. Jako každé místo má i Dobruška svoji osobitou atmosféru, svého ducha a inspirativní tvář, a právě jimi se bude bakalářská práce Genius loci města Dobrušky zabývat. Práce se pokusí objasnit, čím je toto město výjimečné, jak bylo vnímáno v minulosti a jak je vnímáno dnes díky četným odkazům, které zde historie zanechala. Zaměří se na významné události, organizace či umělecká díla, která na genia loci Dobrušky měla nebo stále mají vliv, a na osobnosti, které se jeho nezaměnitelnou atmosférou a kolořitem nechaly ve své tvorbě a činnosti inspirovat.

**Klíčová slova:** genius loci, duch místa, Dobruška, architektura, kultura

### **Annotation**

KUBÁTOVÁ, Simona, Genius loci of Dobruška and its historical and cultural basis, Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021, 44 pp, Bachelor Degree Thesis.

Dobruška is a smaller town located in the foothills of the Orlické Mountains. Dobruška, as any place after all, has its distinctive atmosphere, its spirit and inspiring face, and these are the subject of the bachelor thesis Genius loci of the town Dobruška. The bachelor thesis shall try to clarify how this town is extraordinary, how it was perceived in the past and how it is perceived today thanks to many legacies left here by the past. It focuses on important events, organizations or works of art that were or still are having an influence on the Genius loci of Dobruška. The bachelor thesis also concentrates on significant personalities who let their craft and creation be inspired by the unmistakable atmosphere and the colour of the genius loci of Dobruška.

**Key words:** genius loci, the spirit of the place, Dobruška, architecture, culture

## Obsah

Úvod .....	8
1. Genius loci.....	11
2. Historicko-architektonický základ genia loci Dobrušky .....	16
3. Vliv kultury na dobrušského genia loci.....	30
Závěr.....	41
Seznam pramenů a literatury: .....	42

## Úvod

Téma bakalářské práce *Genius loci města Dobrušky a jeho historický a kulturní základ* jsem si zvolila z několika důvodů. Dobruška je místem, kde jsem strávila celé své dětství, a ačkoli v tomto městě již nežiji, vždy se tam ráda vracím. Při návratu velmi intenzivně vnímám jeho specifickou atmosféru, která je pro mne spojena i s pocitem domova a velkým množstvím vzpomínek. Právě proto jsem se rozhodla se k Dobrušce vrátit i ve své bakalářské práci a pokusit se její atmosféru analyzovat a blíže ji specifikovat. Na tomto tématu se mi zamlouvalo také to, že žádná z knih a prací, které byly o Dobrušce napsány, se jejímu genius loci přímo nevěnovala.

Bakalářská práce je rozdělena do třech kapitol. První z nich se věnuje teoretickému vysvětlení pojmu genius loci. Je v ní uvedeno několik názorů a specifikací různých autorů, což umožňuje pochopit tento fenomén v širších souvislostech a nahlédnout na něj z několika rozdílných úhlů pohledu. Značná část této kapitoly vychází z myšlenek norského historika Christiana Norberga-Schulze, který tomuto tématu věnoval několik svých publikací. Podrobněji se zde věnuji především rozdělení míst na místa přírodní a umělá a jejich bližší specifikaci. Druhá a třetí kapitola se věnuje přímo Dobrušce. Ve druhé kapitole je podrobně rozebrán historicko-architektonický základ genia loci tohoto města. Zde uvádím především významné historické stavby, které na první pohled dojem z celého města značným způsobem ovlivňují, a historické události, které jsou pro Dobrušku specifické. Je zde uvedeno také několik lidových pověstí, které se k těmto místem či událostem vztahují. Třetí kapitola obsahuje popis kulturního života města v historii i v současnosti. Právě ta dle mého názoru kompletně dokresluje obraz města, který vychází z předešlé části práce. Nástin kulturního života umožňuje lépe pochopit atmosféru, která panuje mezi občany, a tím pádem i v rámci celého města. Dále jsou v této kapitole uvedeny významné osobnosti města, které se na kulturním ale i každodenním životě v Dobrušce významně podílely.

Během psaní bakalářské práce jsem využívala různé druhy literatury a pramenů. V první kapitole jsem čerpala z monografií českých i zahraničních autorů. Jednalo se především o autory, kteří se věnují fenoménu místa, krajiny a architektury.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Christian NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: krajina, místo, architektura*, Praha 2010; Christopher DAY, *Duch & místo: uzdravování našeho prostředí: uzdravující prostředí*, Brno 2004; Václav CÍLEK – Hana RYSOVÁ – Antonín STRÍŽEK, *Makom: kniha míst*, Praha 2004.



Každá z těchto knih fenomén *genius loci* vysvětlovala svým vlastním způsobem, což mi umožnilo se na celou problematiku dívat komplexněji a lépe ji uchopit. Mimo jiné jsem také čerpala z kapitoly knihy *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, která je věnována fenoménu krajiny.<sup>2</sup> Ačkoli bylo pro mne porozumění tomuto textu velmi náročné, pomohl mi lépe pochopit význam krajiny v celkovém dojmu z konkrétního místa a přiměl mě tento aspekt do práce zahrnout. Při psaní dalších dvou kapitol týkajících se Dobrušky jsem využívala především regionální publikace přímo o Dobrušce a jejím bezprostředním okolí nebo o celém podorlickém či rychnovském regionu. Ačkoli Dobruška není velké město, byla jsem velmi příjemně překvapena tím, že zdrojů pro psaní práce bylo možné najít dostatek. Velmi přínosné pro mne byly monografie věnující se historii a místním památkám.<sup>3</sup> V regionální literatuře se mezi autory nejčastěji vyskytovalo jméno místního historika a bývalého ředitele Vlastivědného muzea v Dobrušce Jiřího Macha. V rámci svých děl se zabývá širokým spektrem témat spojených s regionální historií. Věnuje se nejen dějinám města, ale také místním významným osobnostem, kultuře, hudbě a umění, pověstem a bájím, historii celého Podorlicka a dalším. Machovy texty jsou napsány jasně a srozumitelně, jediným problémem při práci s jeho publikacemi pro mne byly často se opakující informace a formulace v různých monografiích. Jiří Mach se také během svého působení v muzeu zasloužil o založení muzejní knihovny, která obsahuje velké množství pramenů a literatury, které jsem pro svou práci využila. Jednalo se především o kroniky a sborníky různých dobrušských spolků a drobné publikace zaměřené například na jednotlivé události z dějin města. Dále jsem využívala také prameny uložené ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou, kde je Dobrušce a jejím dějinám věnováno hned několik fondů. V této práci jsem pracovala s prameny ze tří z nich. Konkrétně se jednalo o fond Archiv města Dobrušky, Drobné fondy Dobruška a fond Archiv děkanství Dobruška. V kapitole *Vliv kultury na dobrušského genia loci* jsem také často využívala dobrušský Dobrušský zpravodaj (dříve Kulturní kalendář), který začal vycházet jako měsíčník již v roce 1961. Jednotlivé výtisky obsahují velké množství informací nejen o kulturním životě města,

---

<sup>2</sup> Karolína PAUKNEROVÁ, *Krajina*, in: Lucie STOCHOROVÁ, *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha 2014, s. 356–364.

<sup>3</sup> Nejvíce využívané v této práci byly tyto: Jiří MACH a kol., *Dobruška – příběh města*, Dobruška 2018; Jiří MACH, *Dobrušsko stopami minulosti*, Dobruška 2014; Josef BENEDIKT – Jiří MACH – Václav MATOUŠ, *Dobrušská radnice*, Dobruška 2005; Josef PTÁČEK, *Dobruška a Opočno*, Praha 2008.

ale také o činnosti spolků, dění v dobrušských organizacích, zajímavosti z matriky a podobně. Jednalo se tedy o velmi rozsáhlý zdroj, ze kterého jsem mohla čerpat. V bádání mi velmi pomohlo, že jsou všechna čísla plně převedena do elektronické podoby a jsou dostupná v archivu na webových stránkách města Dobrušky.

Cílem celé práce bylo analyzovat všechny podněty, které se určitým způsobem podílejí na formování dobrušského genia loci. Věnovala jsem se především architektonickým památkám, historii a kulturnímu životu města, což jsou dle mého názoru tři nejpodstatnější oblasti, které vytváří genia loci nejen Dobrušky, ale i kteréhokoli jiného města či obce. Snažila jsem se vytvořit text, který by čtenářům, kteří Dobrušku neznají, po přečtení umožnil vytvořit si vlastní představu o tomto městě a o atmosféře, která v něm panuje.

Tohoto cíle jsem se snažila dosáhnout pomocí několika metod. Jednou z nich byla analýza odborné literatury a pramenů, která mi pomáhala lépe pojmenovávat genia loci Dobrušky a jeho jednotlivé složky, a jejich vzájemná komparace. Dále jsem využívala metodu interpretace a syntézy poznatků získaných při studiu všech zdrojů práce. Několikrát jsem také využila metodu typologie, díky které jsem na základě teoretické literatury přiřazovala Dobrušku k různým typům krajiny a architektury.

## 1. Genius loci

Genius loci je pojem pocházející z antického Říma, který vystihuje fakt, že každá bytost na světě (živá i neživá) má svého specifického neopakovatelného genia neboli ducha. Tento duch dává lidem, místům a všem bytostem život a doprovází je po celý čas jejich existence. Dává jim specifický neopakovatelný charakter a povahu.<sup>4</sup> Nejčastěji se toto označení užívá ve spojení s představou konkrétního prostoru. Za nejpřesnější překlad do češtiny můžeme tedy považovat slovní spojení „duch místa“, které vystihuje osobitý charakter či atmosféru každého místa.

Václav Cílek ve své knize *Makom: Kniha míst* uvádí, že genius loci „...je důvodem, který neumíme pojmenovat, ale kvůli kterému se vracíme.“<sup>5</sup> Jedná se tedy o jedinečný pocit, který nám dává konkrétní místo. Tento pocit však jen těžko dokážeme popsat nebo sdělit ostatním, je to naše osobní záležitost.

Pro jasnější představu, co pojem genius loci znamená, si můžeme představit rodinnou návštěvu nějakého nového místa, které nikdo ze skupiny dříve neviděl. Některé její členy toto místo bezpodmínečně okouzlí. Pohlí je specifická atmosféra navštíveného města či konkrétní budovy. Cítí hluboké souznění, obdiv a klid, který se kolem nich rozprostírá. Všechny aspekty, které člověk vnímá, do sebe zapadnou a pohlí ho celková smysluplnost všeho, co kolem něj je. Proto je mu na onom místě velmi příjemně a ví, že by se na něj rád opakovaně vrátil. Na druhou stranu jiní členové rodiny toto kouzlo necítí. Nedošlo mezi nimi a místem k žádnému hlubšímu propojení, genius loci je nijak významně neoslovil. To ale neznamená, že pro ducha místa nemají cit. Je pravděpodobné, že jej budou vnímat na nějakém jiném místě. Namísto města je pohlí atmosféra lesa, místo galerie budou uchvázeni místním kostelem.

Genia loci konkrétního prostoru však většinou nevnímá pouze jediný člověk, ale stejně nebo alespoň podobně ho jako on vnímá větší skupina lidí, přičemž záleží na jejich osobních preferencích, životních postojích a příbězích. Někteří lidé dávají přednost okouzlicím místům v přírodě, což často bývají kopce a hory, které poskytují daleké výhledy do krajiny, pláže a břehy vod, palouky v lesích a tak dále. Někteří lidé

---

<sup>4</sup> Christian NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: krajina, místo, architektura*, Praha 2010, s. 18.

<sup>5</sup> Václav CÍLEK – Hana RYSOVÁ – Antonín STRÍŽEK, *Makom: kniha míst*, Praha 2004, s. 10.

naopak více preferují kulturní památky a v jejich blízkosti v nich *genius loci* rezonuje mnohem významněji než v přírodě. Někoho uchvacuje atmosféra velkoměst, jiné skupině lidí je bližší duch historických městeček a podobně. To znamená, že vnímání *genia loci* je individuální do té míry, že jej člověk může vnímat kdekoli, bez ohledu na to, kde jej vnímají ostatní, vždy ale může najít skupinu lidí, která ducha místa vnímá podobně jako on sám.

Ve *Výkladovém slovníku cestovního ruchu* je pojem *genius loci* vyjádřen jako „...psychologicky obtížně definovaný jev tvořený řadou momentů: přírodní lokalitou, kulturním ztvárněním, atmosférickými podmínkami, roční dobou, ale i aktuálním psychickým a fyzickým vyladěním člověka.“<sup>6</sup> Vnímání *genia loci* je tu spojeno také se zkušeností konkrétního člověka. Daný prostor vnímá jinak osoba, které se na něm stala například vážná nehoda, a jinak ta, která zde zažila nějaké šťastné setkání.<sup>7</sup>

Vnímání *genia loci* je tedy individuální ale pro člověka poměrně zásadní záležitost. Může mu totiž přinést pocit bezpečí a pohodlí, a právě to velmi ovlivňuje, zda se někde může cítit opravdu doma. Jinými slovy se s místem identifikovat, patřit k němu.<sup>8</sup> Již v antice lidé tušili, že je velmi žádoucí, aby v dobrém vycházeli s *geniem loci* lokality, ve které žijí, aby byl jejich život na onom místě spokojený.<sup>9</sup>

Podle britského architekta a environmentalisty Christophera Daye je *genius loci* významně formován plynoucím časem. V knize *Duch & místo: uzdravování našeho prostředí: uzdravující prostředí* uvádí, že místa, která kolem sebe máme, jsou vytvořena minulostí. A pokud tuto minulost popíráme, či ničíme, připravujeme místo o část jeho identity. Minulost, tradice, historické struktury, události a další aspekty jsou tedy pro *genia loci* daného prostoru velmi důležité, protože z nich lze dobře číst „... kdo jsme byli, a jak se z nás stalo to, čím jsme nyní.“<sup>10</sup> Stejně jako minulost je ale podle Daye důležitý i rozvoj a změna. Ta by se však měla dít velmi citlivě a v souladu s minulostí tak, aby *genius loci* nebyl porušen. Rozvoj by měl podle něj znamenat rozšíření či zdokonalení současného, nikoli nahrazení původního něčím zcela novým a jiným, jak se dnes v důsledku ekonomiky a developmentu často děje.<sup>11</sup> Nová

---

<sup>6</sup> Josef ZELENKA – Martina PÁSKOVÁ, *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Praha 2002, s. 95.

<sup>7</sup> *Tamtéž*, s. 95.

<sup>8</sup> CH. NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: Krajina, ...*, s. 21.

<sup>9</sup> *Tamtéž*, s. 18.

<sup>10</sup> Christopher DAY, *Duch & místo: uzdravování našeho prostředí: uzdravující prostředí*, Brno 2004, s. 179.

<sup>11</sup> *Tamtéž*, s. 179.

člověkem uměle vytvořená místa podle něj svého genia loci nemají a získat ho mohou jen velmi pomalu a postupně.<sup>12</sup>

Norský historik a teoretik architektury Christian Norberg-Schulz ve své knize *Genius loci: Krajina, místo, architektura* říká, že proto, aby člověk dokázal pochopit genia loci v celé jeho šíři, musí nejprve správně definovat, co znamená pojem místo. On sám místa rozděluje na přírodní a umělá. U místa přírodního vymezuje 3 různé archetypy krajin, konkrétně krajinu romantickou, kosmickou a klasickou.

Romantická krajina podle Norberg-Schulze shrnuje místa, „... v nichž stále cítíme přítomnost původních prasil. Je to například severský les, jak jej známe z některých částí střední Evropy a zejména ze Skandinávie.“<sup>13</sup> Takový prostor je vlastním celistvým a pro člověka nepochopitelným světem, ve kterém je vše nestálé a chybí v něm nějaký jednotící řád. Genius loci takového místa zanáší člověka zpět k minulosti, kořenům a předkům. Aby dokázal takovém typu krajiny bydlet a žít, je nezbytné, aby ji přijal za svou se vším, co přináší.<sup>14</sup>

Kosmickou krajinu na Zemi reprezentuje poušť. Na rozdíl od původního typu krajiny zde panuje jasný řád a neměnnost. Nenalezneme zde místa, která se různí svým charakterem. Poušť tvoří neměnné souvislé prostředí, které člověku neposkytuje dostatečnou existenciální oporu, a tudíž pro něj není vhodné k dlouhodobému žití.<sup>15</sup>

Klasická krajina je podle Norberg-Schulzova rozdělení posledním typem krajiny a jak uvádí ve své knize, není pro ni typická ani monotónnost kosmické krajiny ani nespoutaná rozmanitost krajiny romantické. Je pro ni charakteristická spíše srozumitelnost jednotlivých prvků, které obsahuje. Můžeme zde najít kopce, pánve, údolí, a další prvky s individuální povahou, kdy všechny z nich jsou v harmonii a rovnováze s těmi ostatními. Tento typ krajiny je nejvíce nakloněn lidskému bydlení a shromažďování, člověk žije s přírodou v partnerství a zdůrazňuje jejího genia loci.<sup>16</sup>

Význam přírodních míst v dějinách a lidských životech rozebírá také jedna z kapitol knihy *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, která je věnovaná právě fenoménu krajiny. Můžeme se zde dočíst, že pohledů na krajinu a

---

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 180.

<sup>13</sup> Ch. NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: Krajina, ...*, s. 42.

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 42.

<sup>15</sup> Tamtéž, s. 45.

<sup>16</sup> Tamtéž, s. 45-46.

na její význam existuje hned několik. Jedním z nich je myšlenka, že krajina představuje jakési jeviště, na kterém se odehrávají dějiny.<sup>17</sup> Nabízí svůj prostor k historickým událostem, ohraničuje svět, ve kterém žijeme a konáme. A během našeho konání do sebe veškeré dění zaznamenává a ukládá do své paměti, díky které pak může krajina mnohým historikům, archeologům a badatelům sloužit jako jeden z historických pramenů.<sup>18</sup> A právě lidskou činností a jejími záznamy do krajiny se z místa přírodního stává místo umělé.

Termínem umělé místo Norberg-Schulz označuje prostor, který vytvořil člověk tím, že osobitým způsobem znázornil, jak cítil *genia loci* v přírodě prostřednictvím architektury. Tudíž říká, že je možné dělit architekturu do stejných kategorií, do kterých se dělí i krajina. Na rozdíl od krajin se však tyto typy architektury téměř nevyskytují v „čisté“ formě, ale nacházíme je spíše v různých syntézách.<sup>19</sup> Tyto archetypy jsou však důležité pro pochopení *genia loci* každého jednotlivého sídla. Tyto syntézy pak nazýváme architekturou komplexní.<sup>20</sup>

Romantická architektura se vyznačuje velkou rozmanitostí a mnohostí, pro kterou je charakteristická specifická tajemná atmosféra. Nic není pevně stanoveno a nemá specifický řád. Základním představitelem pro tento typ architektury je podle autora středověké město. Podoba každého středověkého města je dána *geniem loci* krajiny, ve které se nachází. Jedná se tedy o velmi lokální typ architektury.<sup>21</sup> Jako příklad pozůstatků romantické architektury v České republice by mohla skvěle posloužit zřícenina hradu Trosky, který se tyčí na dvou skalách (bývalé sopouchy sopky) vystupujících z lesního porostu. Hrad pochází ze 14. století a při pohledu na něj na člověka dýchne zvláštní divokost a nespoutanost, která je tak trochu typická pro jeho unikátní umístění na skalních vrcholcích.<sup>22</sup>

Pro kosmickou architekturu jsou stejně tak jako pro kosmickou krajinu typická pevně daná pravidla, řád, strohost a geometričnost, kdy charakteristickým uspořádáním je pravidelná síť. Na druhou stranu je pro ni typický paradoxně i tzv. labyrintický prostor, který se skládá z uliček postrádajících logiku a směr. Oba tyto

---

<sup>17</sup> Karolína PAUKNEROVÁ, *Krajina*, in: Lucie STOCHOROVÁ, *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha 2014, s. 358.

<sup>18</sup> *Tamtéž*, s. 357–359.

<sup>19</sup> Ch. NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: Krajina*, ..., s. 69.

<sup>20</sup> *Tamtéž*, s. 76.

<sup>21</sup> *Tamtéž*, s. 69–71.

<sup>22</sup> Lubomír MARTINEK, *Hrad trosky*, Nymburk 2004, s. 4.

typy kosmické architektury můžeme dobře vidět v architektuře islámské. Nejlépe jsou viditelné v islámských městech, kdy má centrum města, ve kterém můžeme najít různé veřejné objekty (př. mešity), charakter mříže, kdežto obytné čtvrti se vyznačují spíše oním labyrintickým uspořádáním.<sup>23</sup> Sám autor se v této knize věnuje městu Chatrúm, ve kterém oba tyto rysy kosmické architektury nachází.<sup>24</sup>

O klasické architektuře nakonec říká, že se nevyznačuje přítomností obecného dominantního systému, ale i přesto je architektura jaksi ucelená a její jednotlivé prvky spolu vzájemně fungují a dávají smysl, i když se skládají z několika rozmanitých částí, kde každá z nich má svůj vlastní osobitý charakter. Jako příklad tohoto typu architektury uvádí antická řecká města ve vrcholném věku.<sup>25</sup>

Město Dobruška se nachází ve východních Čechách na úpatí Orlických hor. Krajina v okolí města tedy začíná pozvolna nabývat hornatý ráz, který se projevuje kopcovitým terénem. Pokud bychom se ji snažili zařadit do typů krajiny, jak ji dělí Norberg-Schulz, nejvíce by odpovídala typu klasickému. Její okolí působí na první pohled velmi přátelsky a harmonicky. Obsahuje množství kopců, mezi kterými se vyskytují okolní obce, a nechybí zde ani různá údolí a lesy, které lidem umožňují kdykoli uniknout z městského prostředí do přírody.

Samotná Dobruška však není místem přírodním, ale umělým. Jejího *genia loci* tedy významněji než krajina, ve které leží, ovlivňuje lidská činnost. Konkrétně například historie a architektonické památky, kterým se v této práci budu věnovat. Jakožto umělé místo má Dobruška stejně jako většina obcí a měst charakter komplexní architektury. To znamená, že se zde nevyskytuje pouze jeden z uvedených druhů architektury, ale jsou mezi sebou různě nakombinovány a vzájemně se doplňují. Společně pak tvoří neopakovatelnou a pro Dobrušku specifickou atmosféru, která je pro jejího *genia loci* zcela zásadní.

---

<sup>23</sup> Ch. NORBERG-SCHULZ, *Genius loci: Krajina, ...*, s. 71–72.

<sup>24</sup> *Tamtéž*, s. 113.

<sup>25</sup> *Tamtéž*, s. 74.

## 2. Historicko-architektonický základ genia loci Dobrušky

„Uprostřed Orlických hor je město, nejhezčí v tom našem kraji, proto si v něm turisti den ode dne dveře podávají...“ Tak zní první věta staré skautské písně o Dobrušce. Jedná se o malé městečko, o kterém se často říká, že je vstupní branou do Orlických hor, díky kterým je Dobruška obklopena opravdu malebnou krajinou, která její obyvatele nepřestává okouzlovat.

Dobruška má podobně jako další města v jejím blízkém okolí (např. Opočno, Nové město nad Metují, Rychnov nad Kněžnou, ...) podhorský charakter, což je patrné z toho, že ani jedna z těchto obcí nestojí na rovném terénu, ale nachází se mezi kopci. Atmosféře Dobrušky tento kopcovitý krajinný ráz jednoznačně prospívá. Samotné náměstí stojí na kopci, a je tedy oproti části zbytku města vyvýšené, a tím i dobře viditelné z většiny ostatních městských částí, což zdůrazňuje jeho důstojnost. Velmi krásné jsou také pohledy na Dobrušku a její okolí v létě, kdy v zelených svazích za městem doslova svítí čistě bílý kostelík Svatého Ducha, a stejně tak okouzující je Dobruška uprostřed bíle zasněžených polí.

O tom, že krajina v okolí Dobrušky je něčím zajímavá a přitažlivá a je vhodným a lukrativním místem pro život, nás může přesvědčit i fakt, že se zde lidé prokazatelně a na stálo usídlili již v době bronzové.<sup>26</sup> Důkazem tohoto osídlení jsou zbytky mohylových pohřebišť v lese Halíně, který leží nedaleko Dobrušky, a také na nedalekém kopci s názvem Chlum. Celkem se v těchto lokalitách nachází přes 100 rozeznatelných mohyl.<sup>27</sup> Je ale také zřejmé, že okolní krajina je důležitá a obdivuhodná pro obyvatele města či jeho návštěvníky i dnes. Usoudit tak můžeme ze všech kreseb a obrazů, na kterých se Dobruška vyskytuje, ať už se jedná o malá soukromá díla amatérských umělců či o slavné obrazy světově známých autorů, jako je třeba František Kupka. Právě jeho obraz *Panoráma Dobrušky*, který je dnes vystaven ve vnitřních prostorech dobrušské radnice, může posloužit jako skvělý příklad. Na něm je možné vidět Dobrušku v plné kráse a síle se všemi jejími náležitostmi, jako je kostel sv. Václava a radniční věž. Město na něm působí velmi přátelsky a lidsky. A právě tento dojem výrazně umocňuje vyobrazená krajina, kterou je město obklopeno. Nejedná se jen o opravdu malebný výhled na Orlické hory v pozadí města, ale i o

---

<sup>26</sup> Josef PTÁČEK, *Dobruška a Opočno*, Praha 2008, s. 26.

<sup>27</sup> Jiří MACH a kol., *Dobruška – příběh města*, Dobruška 2018, s. 23.



kopce, kterými je Dobruška obklopena, a které mohou jejím obyvatelům poskytnout pocit bezpečí. O kráse krajiny v okolí města v úvodu své knihy *U nás v Dobrušce* píše i dobrušský rodák Adolf Šubert. Popisuje zde hory, které se se svou šedomodrou barvou tyčí nad Dobruškou, lesy a pole, která Dobrušku obklopují, ale i pohled na nedaleký opočenský zámek, který se svou bílou a červenou barvou vystupuje mezi zelenými pláněmi.<sup>28</sup> „*Nádherně krásný je závěrný pohled k západu. Prostírá se tu před okem širá krajina, hrazená nalevo zabočujícím do ní Chlumem, napravo Halínem. Její obzorní čára je hotový obraz.*“<sup>29</sup>

Krajina však není jediným aspektem, který formuje genia loci tohoto města. Velmi významný vliv na něj mají také mnohé architektonické památky a historické události, které se v různých ohledech propisují i do současného života. Většina nejvýznamnějších historických staveb se vyskytuje v samotném centru města, a právě díky tomu jsou součástí každodenního života nejen zdejších obyvatel, ale i všech lidí z okolí, kteří do Dobrušky denně dojíždějí za prací. Stojí uprostřed všeho dění a již po staletí připomínají všem zdejším svou majestátnost a stálost. Přinášejí do všedních dní plných spěchu pocit jistoty a neměnnosti.

Jednou z těchto památek je dobrušská radnice, která je pro město a všechny její občany zcela neodmyslitelným symbolem. Lze tak usuzovat z faktu, že její fotografie či obrázek nechybí ani na jediné památeční pohlednici z Dobrušky a vyskytuje se snad v každé knize, která kdy byla o Dobrušce vydána. Radnice se nachází v samotném srdci města, přímo uprostřed náměstí F. L. Věka. Její 45 metrů vysoká hranolovitá věž je dominantou nejen městské architektury, ale i celého přilehlého okolí. Při dobré viditelnosti je možno z ní dohlédnout až na Sněžku.

Radnice pochází z druhé poloviny 16. století, byla vystavěna po velmi ničivém požáru z roku 1565, kterým bylo zasaženo prakticky celé centrum. V knize místního historika Jiřího Macha týkající se budovy radnice se můžeme dočíst, že Dobruška přišla o 76 domů, původní radnici, pivovar, špitál, šatlavu a několik dalších stavení. Dobruška v té době však byla ekonomicky velmi silným městem, a tudíž si mohla dovolit investovat do oprav a modernizace zničených budov nemalou sumu peněz.<sup>30</sup>

---

<sup>28</sup> Adolf ŠUBERT, *U nás v Dobrušce*, Praha 1916, s. 5.

<sup>29</sup> *Tamtéž*, s. 6.

<sup>30</sup> Josef BENEDIKT – Jiří MACH – Václav MATOUŠ, *Dobrušská radnice*, Dobruška 2005, s. 4.

Radnice v té době byla z bezpečnostních důvodů přenesena ze své původní pozice v souvislém pásu budov, které lemovaly náměstí, přímo do jeho středu.<sup>31</sup>



Obrázek 1: Dobrušská radnice (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

Radnice až do druhé poloviny 19. století sloužila potřebám městského úřadu a až do roku 1765, kdy byl zrušen, v ní sídlil hrdelní soud, který dnes připomíná už jen zvon, zavěšený na vnější zdi radnice. Zvonilo se na něj v případě, že byl někdo odsouzen k trestu smrti. Nějaký čas radnice sloužila jako prostor spořitelny, také se v jejím sklepení uchovávaly pohonné hmoty pro čerpací stanici stojící v její těsné blízkosti.<sup>32</sup> Dále zde byl dlouho umístěn městský archiv, který je nyní přesunut do Státního okresního archivu Rychnov nad Kněžnou.<sup>33</sup> Od konce druhé světové války je však její význam především reprezentativní. Můžeme zde najít obřadní síň, dvě

<sup>31</sup> J. PTÁČEK, *Dobruška a Opočno, ...*, s. 27.

<sup>32</sup> Jiří MACH, *Dobrušsko stopami minulosti*, Dobruška 2014, s.83-84.

<sup>33</sup> J. BENEDIKT – J. MACH – V. MATOUŠ, *Dobrušská radnice, ...*, s. 22.

expozice místního muzea a turistům přístupnou vyhlídku z radniční věže.<sup>34</sup> Historicky tato věž sloužila jako strážná věž pro obranu města, protože výhled z ní umožňoval spatřit nepřítele, když byl vzdálený ještě několik kilometrů od města, a bylo tak možné včas zahájit obranu. Později v ní byla umístěna komůrka městského hlásného, který měl hlásit případné požáry.<sup>35</sup>

Dobrušská radnice je bezesporu nedílnou součástí nejen urbanismu města, ale především jeho dějin. Přímo v ní nebo v její těsné blízkosti se odehrávaly zásadní události, které kladně i záporně ovlivňovaly životy obyvatel města.<sup>36</sup> Dnes je již pouhou připomínkou toho všeho. Nic to však nemění na její majestátnosti a důležitosti, kterou svou polohou a vzhledem vyzařuje do světa. Právě tím, že stojí přímo uprostřed náměstí, vytváří v celém centru města jedinečnou a specifickou atmosféru.

Zajímavou kapitolou historie města je hrdelní právo, které s budovou radnice úzce souvisí, a kterým byla Dobruška ve svém okolí jedinečná. O Dobrušce jako městě můžeme s jistotou hovořit od roku 1320, kdy bylo vydáno Mutinovo narovnání<sup>37</sup>, které má být ukončením sporu mezi měšťany a jejich pánem Mutinou.<sup>38</sup> Již v roce 1364 byla Dobrušce Sezemou z Dobrušky (synem pána Mutiny) udělena magdeburská neboli hradecká práva, jejichž součástí bylo i právo hrdelní.<sup>39</sup> Dobruška tak od vrchnosti získala práva vykonávat soudy a vznikl zde městský hrdelní soud.<sup>40</sup> Ten zasedal nejprve v budově původní radnice, jejíž sklepení sloužilo také jako vězení a později přesídlil do radnice nové.<sup>41</sup> A ačkoli bylo soudnictví pro poklidný chod Dobrušky i okolních obcí, které pod dobrušský hrdelní soud spadaly (Např. Opočno, Třebechovice pod Orebem, Kounov, ...),<sup>42</sup> velmi důležité, tresty a mučení během výslechů se dnes mohou zdát opravdu krutými. První historicky doložený v Dobrušce vykonaný trest smrti pochází z roku 1588. Odsouzena k ní byla žena z nedaleké vsi Olešnice za

---

<sup>34</sup> J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 84.

<sup>35</sup> J. BENEDIKT – J. MACH – V. MATOUŠ, *Dobrušská radnice, ...*, s. 21.

<sup>36</sup> *Tamtéž*, s. 22.

<sup>37</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv města Dobruška, inventární číslo 1, *Mutinovo narovnání*, katon 1.

<sup>38</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 36.

<sup>39</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv města Dobruška, inventární číslo 2, *Udělení magdeburského práva*, katon 1.

<sup>40</sup> J. BENEDIKT – J. MACH – V. MATOUŠ, *Dobrušská radnice, ...*, s. 24.

<sup>41</sup> O vykonávání hrdelního práva v Dobrušce chybí velké množství pramenů. Je pravděpodobné, že město o ně přišlo během velkých ničivých požárů. Dochovány jsou pouze pojednávané případy z let 1564-1765, přičemž v této době bylo obžalováno 412 osob.

*Tamtéž*, s. 25–26 .

<sup>42</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 56.

smilstvo a vraždu novorozeněte. Terst smrti byl vykonán zahrabáním za živa a následným probodnutím kůlem.<sup>43</sup> Dnes ty nejstrašnější tresty, které byly v Dobrušce vykonány, připomíná kaplička sv. Jana Nepomuckého Archlebových sadech, která stojí na místě jednoho ze tří původních popravišť.<sup>44</sup> Docházelo zde k výkonu trestů, jako bylo například lámání v kole a upálení.<sup>45</sup>

Tato poněkud temná stránka dobrušských dějin je ve městě dodnes připomínána. Je jí totiž věnována expozice, která je k vidění na jednom z odpočívadel při výstupu na radniční věž. Obsahuje nejen popisy různých případů a udělených trestů, ale také jsou zde k vidění nástroje, které byly během výkonu trestů či během výslechů využívány. Tato výstava tak doplňuje identitu radnice, jejíž věž se stává častým turistickým cílem návštěvníků Dobrušky.

K městskému hrdelnímu právu se váže také několik místních pověstí. Jedna z nich vypráví příhodu o tom, jak do města pronikl nemocný žebrák, který měl s sebou starého osla. Rychtář ve snaze zabránit veřejnému pohoršení, rozšíření žebrákovi nemoci a posměškům, že se v centru města mezi trhovci potuluje člověk nehodný této události, nechal žebráka zavřít do šatlavy, která byla zrovna prázdná. Nikdo se však nechtěl ujmout osla, tak se rychtář rozhodl, že bude muset s žebrákem strávit noc ve vězení. Druhý den po skončení trhů byl žebrák i s oslem z vězení propuštěn a vyveden z města. Historka o oslovi ve vězení se však velmi rychle rozšířila po okolí a Dobruška se stala terčem posměchu, protože vlastnila šatlavu nejen pro lidi ale i pro osly.<sup>46</sup> Druhá pověst se zmiňuje o dobrušském katu Michalovi, který uměl život nejen brát, ale i vracet tím, že vždy dobře věděl, jak napravit zlomeninu a kdejakou bolest na těle. Právě na jedné z cest za někým nemocným potkal na můstku kousek za Dobruškou zlého ducha. Protože však věděl, jak se duchům pomocí křížku, který měl u sebe, ubránit, duch zmizel a Michal pokračoval dál. Se svou příhodou se však později svěřil faráři a kostelníkovi a zanedlouho už si o ní vyprávělo celé město. Poté už můstku, u kterého kat v ten večer ducha potkal, neřekl nikdo jinak než Katův most.<sup>47</sup>

Další nedílnou součástí dobrušské architektury jsou její kostely, kostel sv. Václava, který stojí nedaleko náměstí, a kostel Svatého Ducha, který je od centra města značně

---

<sup>43</sup> Václav MATOUŠ, *Dějiny města Dobrušky v datech*, Dobruška 1994, s. 22.

<sup>44</sup> J. BENEDIKT – J. MACH – V. MATOUŠ, *Dobrušská radnice*, ..., s. 34.

<sup>45</sup> *Tamtéž*, s. 30.

<sup>46</sup> Jiří MACH, *Pověsti z Dobruška*, Dobruška 2010, s. 125-127.

<sup>47</sup> *Tamtéž*, s. 51-53.

vzdálený. O to lépe je však znám všem, kteří Dobrušku jen míjejí, protože leží u hlavní silnice, která spojuje Náchod a Rychnov nad Kněžnou. Pohled na něj je také jedním z prvních záběrů v úvodu každého dílu seriálu F. L. Věk (1971).

Dobruška se díky Mutinovi a Sezemovi již ve 14. století stala děkanátem.<sup>48</sup> Dojít k tomu mohlo díky velmi štědré nadaci, kterou udělili původnímu kostelu Panny Marie a sv. Václava roku 1361.<sup>49</sup> Jednou z dochovaných památek na tuto dobu je pískovcová kamenná křtitelnice pocházející pravděpodobně ze 14. století, která byla umístěna v původním kostele. Dnes je k vidění ve vstupní hale dobrušské radnice.<sup>50</sup> Zajímavá je také informace, že již v období před rokem 1344 se kolem Dobrušky objevovalo kacířství. Jednalo se o nejmenovaného šlechtice, který byl znám tím, že nikdy nechodil na mše a popíral oltářní svátost.<sup>51</sup> Po husitských válkách došlo k oslabení katolické církve a většina obyvatel Dobrušky se hlásila k přijímání pod obojí, stejně tak tomu bylo pravděpodobně v celém regionu Podorlicka.<sup>52</sup> Po třicetileté válce, kdy po celém Opočensku působila rekatolizační komise, byli občané Dobrušky velmi pobouřeni a část z nich se připojila k selskému povstání. To však bylo poraženo, zadržení sedláci byli souzeni hrdebním soudem v prostorách dobrušské radnice a Dobruška musela za své občany zaplatit velkou pokutu.<sup>53</sup> Pod nátlakem represí Dobruška na katolickou víru formálně přistoupila, avšak evangelíci zde působili dál tajně.<sup>54</sup>

Samotný kostel sv. Václava je jednou z nejstarších staveb, které se v Dobrušce nacházejí, zmínky o něm máme už z dob, kdy město vznikalo, o čemž mimo písemné prameny svědčí také podzemní krypta, ve které byli pohřbeni páni z Dobrušky a první Trčkové z Lípy.<sup>55</sup> Ačkoli nevíme, kdy byl kostel v Dobrušce poprvé vystavěn, ani jaká byla jeho úplně první podoba, můžeme si být jistí tím, že ještě ve středověku už zde

---

<sup>48</sup> Dobrušský děkanát byl velmi rozsáhlý, zahrnoval 36 far rozprostřených v Podorlicku a částečně i v Kladsku. Mimo farnosti v menších obcích, které k Dobrušce přiléhaly, se jednalo i o větší farnosti ve městech jako je třeba Opočno, Náchod, Krčín a Česká Skalice.

J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 37.

<sup>49</sup> V. MATOUŠ, *Dějiny města ...*, s. 17.

<sup>50</sup> *Tamtéž*, s. 45.

<sup>51</sup> Jiří MACH, *Křesťanství v Podorlicku: (historický vývoj od nejstarších dob až do současnosti)*, Rychnov nad Kněžnou 2000, s. 16.

<sup>52</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 68.

<sup>53</sup> J. PTÁČEK, *Dobruška a Opočno, ...*, s. 13.

<sup>54</sup> Dnes je nejvýznamnější církví v Dobrušce Církev římskokatolická, která se ve spolupráci s městem významně podílí na údržbě církevních památek, dále se zde také nachází Církev československá husitská, která si pro své účely nechala vybudovat Husův sbor, Církev bratrská, Jednota bratrská, Českobratrská církev evangelická a Církev adventistů sedmého dne.

Jiří MACH a kol., *Dobruška*, Dobruška 2008, s. 5-6.

<sup>55</sup> *Tamtéž*, s. 95.

stála kamenná budova. Na počátku 18. století proběhla rekonstrukce kostela, při které získal barokní podobu. Nová stavba, která vznikla pravděpodobně na základech původního gotického kostela, měla ukazovat Boží velikost a slávu. V té době k němu také přibyla – dnes pro dobrušský kostel velmi typická – kamenná zvonice.<sup>56</sup> V roce 1806 byl kostel ve velké míře zasažen ničivým požárem. Z finančních důvodů trvalo poměrně dlouhou dobu, než byla zajištěna jeho rekonstrukce, která do původního barokního vzhledu přinesla spoustu klasicistních (tehdy velmi moderních) prvků. Součástí areálu kostela byl i hřbitov, na kterém však na konci 18. století bylo zakázáno pohřbívat, stále tu však můžeme najít náhrobky kněží či vážených měšťanů, např. manželky F. L. Heka.<sup>57</sup>



Obrázek 2: Kostel sv. Václava (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

---

<sup>56</sup> J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 24.

<sup>57</sup> *Tamtéž*, s. 25.

I s tímto kostelem je spojená jedna z pověstí, která vysvětluje důvody, proč se v Dobrušce nekonají žádná posvícení. Údajně v době svatováclavského posvícení přišel do Dobrušky jednoruký vyhladovělý žebrák. Obcházel celé město, ale nikdo z obyvatel města se nad ním nesmíloval a nedal mu ani kousek jídla, přestože ho bylo všude dost. Žebrák tedy nejedl několik dní. Jeho poslední nadějí bylo, že se v neděli po mši někdo smiluje a dá mu jíst. Usedl tedy na schody kostela, kde žebрал. Všichni jej však přehlíželi tak dlouho, že vysílený a vyhladovělý žebrák před kostelem zemřel. Jako poslední z kostela vycházel důstojný pán, který si všiml postavy ležící na kamenných schodech, snažil se u pomoci, ale bylo již pozdě. Čím déle zjišťoval, co se nebohému žebrákovi stalo, tím více se na dobušský lid hněval. Navštívil tedy vrchnost, která vydala rozsudek. Za to, že lidé během posvícení, které má být plné jídla a pití pro všechny, nechali před kostelem hlady zemřít žebráka, se v Dobrušce už nikdy žádné jiné posvícení konat nebude.<sup>58</sup>

Dobrušský kostel Svatého Ducha stojí na kopci poměrně daleko za městem. O to krásnější je na něj však pohled, protože kostel s čistě bílou fasádou doslova svítí obklopený zelenými poli. Dnes slouží především jako místo posledního rozloučení se zesnulými, v minulosti však jeho úlohou bylo hlásat bohatství města Dobrušky všem příchozím ještě dříve, než do něho vstoupí. Nacházel se totiž přímo u hlavní obchodní cesty, která spojovala Kladsko a Hradec Králové.<sup>59</sup> V 17. století byla kostelíku přistavěna zvonice, ke které se později připojilo i malé obydlí sloužící jako pustevna pro poustevníky, kteří se při svém pobytu zde o kostel starali. Později byla příbytkem hrobníka a jeho rodiny.<sup>60</sup>

Církevní architektonické památky se na geniu loci podílejí ve většině obcí a jinak tomu není ani s dobušskými kostely. Všem ukazují význam a slávu Dobrušky nejen v dobách minulých, ale dodávají důstojnou atmosféru i Dobrušce dnešní. Zdejší kostely nabízejí prostor, který mnozí občané města využívají k rozjímání a osobním duchovním rituálům. Při pohledu na ně člověk pocítí pokoru a zaplaví jej zvláštní klid.

---

<sup>58</sup> J. MACH, *Pověsti z Dobruška*, ..., s. 139-142.

<sup>59</sup> J. MACH, *Dobruško* ..., s. 27-28.

<sup>60</sup> J. MACH, *Dobruško* ..., s. 28.



Obrázek 3: Kostel Svatého Ducha (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

Duchovním místem, kde se v historii města konaly bohoslužby, byla také židovská synagoga, která se nachází na dnešním Šubertově náměstí. Dobruška byla jedním ze šesti míst v Podorlicku, kde se usadili Židé.<sup>61</sup> Přímo v Dobrušce se usídlili asi v polovině 16. století a v roce 1618 se zde nacházely 4 Židovské rodiny,<sup>62</sup> které žily rozptýlené mezi ostatním dobrušským obyvatelstvem a které v Dobrušce vybudovaly svou židovskou náboženskou obec. V roce 1675 v Dobrušce vznikl židovský hřbitov, na kterém dodnes můžeme najít nejstarší náhrobky z roku 1688. Na tomto hřbitově byli pohřbíváni také Židé z okolních měst (např. Opočno, Nové Město nad Metují) a sloužil Židům až do druhé světové války. Z poválečné doby zde můžeme najít několik náhrobků připomínající oběti koncentračních táborů.<sup>63</sup>

---

<sup>61</sup> J. MACH a kol., *Dobruška, ...*, s. 79.

<sup>62</sup> Jiří MACH, *Židé v dějinách Dobrušky*, Dobruška 2002, s. 2.

<sup>63</sup> *Tamtéž*, s. 3–5.



Po roce 1718 byla Dobruška císařským nařízením Karla IV. nucena vyhradit Židům místo, ve kterém budou žít oddělení od zbytku křesťanského obyvatelstva. Na dědičný pronájem bylo Židům přiděleno 6 domů, z nichž jeden sloužil jako synagoga a škola.<sup>64</sup> Během 19. století se židovská obec v Dobrušce značně rozrůstala, na jeho konci měla celkem asi 50 členů. S ostatními měšťany neměli žádné zásadní konflikty a domy, které Židé obývali, byly převedeny do jejich vlastnictví, tudíž již nemuseli platit nájem.<sup>65</sup> Živili se především obchodem a řemeslem. Někteří z nich byli dokonce členy městského zastupitelstva, což napovídá, že byli považováni za naprosto rovnoprávné obyvatele města, kteří se od ostatních odlišovali pouze svým vyznáním.<sup>66</sup>



Obrázek 4: Pohled na dobušskou synagogu (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

Dobrušská synagoga byla centrem dění celé náboženské obce. Konaly se zde bohoslužby, žil zde duchovní a zároveň zde byl i prostor pro školní třídu. Vznikla přestavbou původního domu, kterým byl Židům přidělen během vytváření dobušského ghetta, na začátku 18 století.<sup>67</sup> Budova synagogy byla dvakrát téměř

<sup>64</sup> *Tamtéž*, s. 8.

<sup>65</sup> *Tamtéž*, s. 18.

<sup>66</sup> J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 155-156.

Před druhou světovou válkou stihli někteří z dobušských Židů odejít do USA, ostatní však byli v roce 1942 násilně deportováni do Terezína a později do koncentračních táborů, kde zemřelo více než 40 z nich. Druhou světovou válku přežilo pouze 5 z původních židovských obyvatel Dobrušky, kteří se do města však na stálo již nikdy nevrátili.

J. MACH, *Židé ...*, s. 20-21.

<sup>67</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 147.

kompletně zničena velkými požáry v letech 1806 a 1866. Židé se však vždy velmi rychle zasadili o její rekonstrukci. Po druhém požáru byla vystavěna synagoga v tehdy velmi moderním novogotickém stylu.<sup>68</sup> V současné době synagogu vlastní město, které se i přes nutné rekonstrukce snaží zachovat její vzhled z dob, kdy byla Židy aktivně využívána.<sup>69</sup> Synagoga je tak pro Dobrušku památkou připomínající tragický osud několika jejích obyvatel, a právě proto v jejích prostorách a blízkém okolí často panuje tichá a pietní atmosféra.<sup>70</sup>

Nedílnou součástí dobrušské architektury je bez pochyby také rodný domek F. L. Věka, který se nachází nedaleko náměstí. Ačkoli není hned na očích, jedná se o jednu z turisty nejnavštěvovanějších památek ve městě. I proto je domek dlouhodobě důkladně udržovaný. V nedávné době byla také zrekonstruovaná zahrádka s posezením, která k němu přiléhá.

Domek je typickou ukázkou architektury pocházející z druhé poloviny 18. století. Jako spousta jiných staveb v Dobrušce prošel několika rekonstrukcemi, avšak během nich bylo vyvinuto velké úsilí, aby v co největší míře zůstala zachována jeho původní podoba. Ačkoli podobných staveb v Dobrušce stávalo hned několik, rodný domek F. L. Věka je jedním z posledních, který ve 20. století nebyl nahrazen moderní zástavbou.<sup>71</sup> Domek je známý především tím, že se v něm roku 1769 narodil František Vladislav Hek, který se stal předlohou slavné románové postavy Františka Ladislava Věka, kterou ztvárnil Alois Jirásek.

František Ladislav Hek je jednou z nejvýznačnějších osobností podorlického regionu z doby národního obrození, které mělo poměrně značný dopad i na dění v Dobrušce, kdy zde působilo mnoho národních buditelů především v řadách církevních představených. Jedním z nich byl například Josef Mnohoslav Roštlapil, který je mimo svou obrozeneckou činnost, ze které vzešel například *Latinsko-*

---

<sup>68</sup> J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 155.

<sup>69</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 147.

<sup>70</sup> Součástí expozice, která se v synagoze nachází, je také mikve nalezená ve sklepení sousedního (původně pravděpodobně rabínského) domu, ve kterém se dnes nachází vlastivědné muzeum. Mikve, rituální očištná lázeň Židů pocházející pravděpodobně již z 18. století, byla v Dobrušce nalezena až roku 1995 a jedná se o poměrně velkou raritu. Celý prostor, ve kterém se mikve nachází, se totiž dochoval v původním a téměř nedotčeném stavu. Většina objektů tohoto charakteru nalezených v České republice bývá narušena pozdějšími rekonstrukcemi, nebo pro jejich špatný stav nemohou být přístupné veřejnosti.

J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 158-159.

<sup>71</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 63.

*německo-český slovník lékařské terminologie*, považován za prvního dobrušského historika a archiváře. Roku 1887 vydává jako první knihu nabízející náhled do dějin Dobrušky a Opočna *Paměti města Dobrušky a panství opočenského*. K upevnování národního vědomí v Dobrušce také velmi přispělo nově vzniklé ochotnické divadlo. Během působení jednoho z dalších národních buditelů kněze Josefa Liboslava Zieglera se do Dobrušky dokonce přijel podívat jeden z nejvýznamnějších představitelů národního obrození Josef Dobrovský.<sup>72</sup> V době vlny národního obrození v roce 1805 v Dobrušce také vznikla první lékárna U Zlatého lva<sup>73</sup>, která zde funguje dodnes.<sup>74</sup>



Obrázek 5: Rodný domek F. L. Věka (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

Samotný rodný domek v době Hekova působení nesehrál velkou roli. Žil zde totiž pouze první 4 roky svého života a poté se společně s celou rodinou přestěhoval do domu stojícího na náměstí, kde si jeho otec, vážený dobrušský kupec, zřídil nový

---

<sup>72</sup> *Tamtéž*, s. 110–111.

<sup>73</sup> Jiří KRÁLÍČEK a kol., *Stručné dějiny Dobruška a Opočenska*, Rychnov nad Kněžnou 2016, s. 59.

<sup>74</sup> Zajímavostí je, že lékárnictví má v Dobrušce kořeny pravděpodobně již v mnohem dřívějších dobách. Dobruška je totiž zmiňována v nejstarším českém satirickém dramatu pocházejícím ze 14. století ve hře Mastičkář. Doslova zde stojí: „*Tatol jest mast z Dobrušky, kúpil sem ji za tři plané hrušky; kteráž panna pomaže své pušky, zrostú jiej v nádřiech kuželaté hrušky.*“ Oproti masti z nedalekého Náchoda, která je dle autora cítit jako zápach z mnišského záchoda, dopadla dobrušská mast lépe než dobře. František KRČMA, *Mastičkář*, Praha 1920, s. 44.

obchod.<sup>75</sup> František Vladislav Hek po něm v dospělosti tuto živnost převzal. Mimo to se však angažoval v Dobrušce ve veřejném životě. Jako satirický obraz tehdejších městských poměrů vznikl jeho nejslavnější spis *Veliký pátek*, za který byl Hek odsouzen ke čtyřdennímu vězení.<sup>76</sup> I přesto, že byl Hekem rodný domek obýván jen krátce, po představení velmi úspěšného seriálu F. L. Věk, se město Dobruška rozhodlo právě v jeho rodný dům zpřístupnit veřejnosti a zřídit zde Věkovo muzeum. Slavnostního otevření v roce 1972 se zúčastnili i představitelé hlavních postav a tvůrci seriálu.<sup>77</sup> Od té doby je rodný domek nejnavštěvovanějším místem ve městě a stal se pro Dobrušku zcela ikonickým.

Poměrně emotivními památkami Dobrušky jsou také pomníky připomínající světové války. Pomník padlým v první světové válce byl již za první republiky umístěn přímo ke vstupu do městského parku. Je na něm uvedeno více než osm desítek jmen mužů, kteří položili život ve válce, do které byli nedobrovolně povoláni. Holt padlým vojákům vzdává město každoročně až do dnes. Vždy v den výročí konce první světové války 11. listopadu jsou za účasti zástupců města Dobrušky a Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu k pomníku v rámci pietního aktu kladeny věnce.<sup>78</sup>



Obrázek 6: Památník obětem nacismu (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

<sup>75</sup> J. MACH, *Dobrušsko ...*, s. 64.

<sup>76</sup> Ladislav HLADKÝ, *Dobruška: průvodce městem a okolím*, Dobruška 1972, s. 29.

<sup>77</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 125.

<sup>78</sup> *Tamtéž*, s. 201.

Druhou světovou válku připomíná všem občanům každý den památník obětem nacismu, který stojí před dobrušskou průmyslovou školou. Památník symbolizuje vězně koncentračního tábora stojícího na apelplatzu. Byl vystavěn v 60. letech, ale až v 90. letech na něj mohla být přidána jména celkem sedmdesáti jedna lidí, kteří byli za druhé světové války nacisty umučeni. I zde se v den výročí konce druhé světové války 8. května pořádá vzpomínkový pietní akt.<sup>79</sup> Oba tyto památníky připomínají tragické události, které jsou nedílnou součástí dějin města. Při pohledu na ně a při zamyšlení nad tím, co opravdu symbolizují, kolik jmen je na nich opravdu uvedeno, člověka až mrazí. I to je ale součástí genia loci Dobrušky, formují jej všechny události bez výjimky těch tragických.

Historie a architektura se zásadně podílí na tvorbě identity celé obce a dobrušští občané i vedení města si to dobře uvědomují. Důkazem tohoto tvrzení mohou být četné kulturní události, expozice, výstavy a vzdělávací programy pro širokou veřejnost, které se k historii Dobrušky odkazují. Dále jsou lidé s dějinami města pravidelně seznamováni skrze historicky zaměřené články, které vychází v měsíčníku *Dobrušský zpravodaj*. Architektonické památky jsou městem udržovány v nelepším možném stavu i za cenu vysokých finančních nákladů. Právě díky tomu působí historické centrum města velmi úhledně a je tak místem, kam se lidé rádi vrací nasát atmosféru malého městečka pod Orlickými horami.

---

<sup>79</sup> *Tamtéž*, s. 252.

### 3. Vliv kultury na dobrušského genia loci

Ačkoli Dobruška není velkým městem, její kulturní život se zdá být velmi bohatý. Nejen že je rodištěm několika slavných osobností, které v ní strávily počátky svých kariér, ale i její obyvatelé historicky měli a také v současnosti stále mají zájem na rozmanitosti a pestrosti kulturního a společenského vyžití. Kultura se dle mého názoru na geniu loci daného místa podílí nemalým dílem. Nabízí totiž lidem prostor a příležitost k zábavě, odpočinku, setkání se s ostatními a úniku od všedních problémů, pomáhá k naplnění nemateriálních potřeb člověka. To vše se pak podepisuje na celkové atmosféře, která ve městě mezi jeho obyvateli panuje.

Větší zájem o kulturu a kulturní dění v Dobrušce začal právě v období národního obrození, kdy se ve městě vyskytovalo značné množství obyvatel se silným národním cítěním. Například díky dvěma kaplanům Janu Vítěčkovi a Janu Havelkovi je v roce 1833 zřízeno školní divadlo, které mělo dětem ukrátit dlouhou chvíli během prázdnin. Jednalo se o první ochotnické divadlo organizované dobrušskými občany, nicméně v *Kronice divadla ochotnického v městě Dobrušce* se můžeme dočíst, že různá divadelní představení se zde hrála již dříve. Nejednalo se však o ochotníky, ale o profesionální herce, komedianty, potulné studenty a podobně.<sup>80</sup> První představení tohoto školního divadla bylo ve městě zřejmě velmi slavnostní událostí, na jejíchž přípravách si dali všichni zúčastnění záležet.<sup>81</sup>

Na základě úspěchu tohoto spolku vzniklo v roce 1837 městské ochotnické divadlo, které až do roku 1852 působilo na spilce tehdejšího pivovaru a aktivně v něm hrálo kolem 25 ochotníků. Později herci zkoušeli a vystupovali v domě rodiny Barvířů. Podmínky zde zřejmě nebyly zcela ideální, protože podle kroniky herci museli lézt na jeviště oknem a diváci seděli na zemi, na židlích a na peci, která se pod jedním z diváků údajně probořila, jak moc se smál.<sup>82</sup> To však vypovídá o tom, jak dobře se diváci na divadelních představeních bavili. Největší úspěch měli údajně hry od Václava Klimenta Klicpery a Josefa Kajetána Tyla.<sup>83</sup> Ochotníci se pak často stěhovali a hráli

---

<sup>80</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou (dále SOKA RK), fond (dále f.) Drobné fondy Dobruška (dále DFD), inventární číslo (dále inv. č.) 35, *Kronika divadla ochotnického v městě Dobrušce*, signatura (dále sign.) 1, karton (dále kart.) 20, kniha (dále kn.) 134, s. 2.

<sup>81</sup> Josef CVRČEK, *Počátky divadelního ochotnictva v Dobrušce*, Kulturní kalendář Dobruška, 1962, 05, s. 4.

<sup>82</sup> SOKA RK, f. DFD, inv. č. 35, *Kronika divadla ochotnického ...*, sign. 1, kart. 20, kn. 134, s. 3, 7.

<sup>83</sup> J. CVRČEK, *Počátky divadelního ochotnictva v Dobrušce*, ..., s. 5.

na různých místech ve městě. V roce 1866 byli obviněni ze zavinění velkého městského požáru, který se rozšířil z domu, ve kterém herci zkoušeli a vystupovali, do celého města. Zvedla se proti nim vlna nevole, navíc měli všichni měšťané starosti s řešením následků požáru, tak se ochotníci na několik let odmlčeli. Jejich činnost byla obnovena v roce 1869, kdy byly schváleny spolkové stanovy. Divadlu se pak v Dobrušce dařilo, proto bylo zavedeno divadelní předplatné, na kterém mohli ochotníci získat větší sumu peněz najednou na pořízení kostýmů a dalších rekvizit, ale bylo také zárukou toho, že se ochotníci s divadlem nechystají skončit. Dokonce byla zavedena tradice ochotnických plesů pro veřejnost a divadelních merend.<sup>84</sup> Největší událostí byly oslavy 50 let působení divadelního spolku.<sup>85</sup>

Ochotnické divadlo zaniklo v roce 1905, částečně kvůli dluhům, částečně kvůli osobním neshodám uvnitř spolku a neochotě dále pokračovat.<sup>86</sup> Nejednalo se však o konec jako takový. V roce 1918 byla v poválečné euforii divadelní tradice v Dobrušce obnovena a vznikl spolek s názvem Divadelní ochotnický spolek F. A. Šuberta, který ve městě působí dodnes. Dobruští ochotníci baví občany města napříč generacemi několikrát ročně. Vystupují především v prostorách dobrušského kina, ale se svými hrami navštěvují i okolní města a obce. Ve svých inscenacích zpracovávají mimo jiné i významné události z dějin města Dobrušky, které tak často vtípnou formou předávají veřejnosti. V předvánočním čase přispívají atmosféře ztvárněním živého betléma na náměstí, na který se přichází podívat široká dobrušská veřejnost.

V názvu spolku zmiňovaný František Adolf Šubert, po kterém se v Dobrušce nejmenuje jen ochotnické divadlo, ale i jedno ze dvou dobrušských náměstí, byl pro město významnou osobností. Jednalo se o dobrušského rodáka, novináře, spisovatele a dramatika, který se roku 1883 postavil do čela Národního divadla. Svou lásku ke kultuře a hlavně k divadlu získal právě díky dobrušským ochotníkům, se kterými se v mládí v Dobrušce setkával a i později k nim měl velmi vřelý vztah.<sup>87</sup> Stejně tak rád měl i samotnou Dobrušku. O jeho sympatiích k ní a o tom, jak rád na Dobrušku

---

<sup>84</sup> SOKA RK, f. DFD, inv. č. 35, *Kronika divadla ochotnického ...*, sign. 1, kart. 20, kn. 134, s. 17, 18, 26.

<sup>85</sup> Konala se v roce 1883 a pozváni byli ochotníci ze všech okolních měst, členové ostatních dobrušských spolků a celá široká veřejnost. Ten večer byla uvedena hra Františka Adolfa Šuberta Jan Vávra.

SOKA RK, f. DFD, inv. č. 35, *Kronika divadla ochotnického ...*, sign. 1, kart. 20, kn. 134, s. 36.

<sup>86</sup> SOKA RK, f. DFD, inv. č. 35, *Kronika divadla ochotnického ...*, sign. 1, kart. 20, kn. 134, s. 46.

<sup>87</sup> Jiří MACH, Václav MATOUŠ, *Osobnosti dobrušské historie*, Dobruška 2005, s. 54.

vzpomínal, svědčí jeho popis města v knize *U nás v Dobrušce*, a věta, kterou je celá kniha uvedena: „*Pojďte se mnou tedy na chvíli do vzpomemutých let a východních Čech, do města Dobrušky, města malého, ale ležícího, kam dohlédneš, v okolí neobyčejně krásném.*“<sup>88</sup>

Další významnou osobností nejen dobušských ochotníků, ale i celého města, je Josef Archleb, který byl několik let ředitelem divadelníků a po deset let starostou celého města. Usiloval o jeho celkový rozvoj, byl velkým podporovatelem všech dobušských spolků a stal se také mecenášem v té době začínajícího malíře, dalšího slavného dobušského rodáka, Františka Kupky. Zaměřoval se však i na průmysl, proto v Dobrušce založil závod na výrobu likérů La ferme, jehož produkty získaly obdiv až v daleké Francii. Kvůli osobní finanční tísní ho však později prodal. V rámci hospodářského růstu ve městě inicioval průmyslové výstavy.<sup>89</sup> Dnes je pro připomínku na jeho osobu usilující o rozkvět města pojmenován městský park Archlebovy sady, jehož stavba byla započata právě v době, kdy sám Archleb stál v čele města.<sup>90</sup> Archlebovy sady, které se nacházejí nedaleko od centra města, slouží veřejnosti dodnes. Jedná se o poklidné místo plné zeleně a poskytuje tak návštěvníkům prostor k odpočinku a procházkám. Mimo to se zde konají různé společenské události. Příkladem může být tradiční pálení čarodějnického ohně vždy na konci dubna nebo festival Letní muzicírování, jehož jednotlivé koncerty probíhají po celé léto každý sobotní večer již řadu let.

Na tomto místě je určitě vhodné zmínit také dobušské kino, které v kulturním životě města hraje značnou roli. Historicky první promítání se v Dobrušce uskutečnilo roku 1918 nedlouho před koncem první světové války. Návštěvníci tohoto představení s údivem sledovali pohyblivé obrázky, které nikdy dříve neviděli. Promítací stroj však nevlastnilo město ale soukromník, proto se další promítání uskutečnilo až v roce 1922 pod záštitou dobušského Sokola, který začal organizovat pravidelné promítací večery doprovázené nejprve živou hudbou, později byl biograf obohacen o zvukové zařízení.<sup>91</sup> V březnu roku 1969 byla otevřena nově postavená budova kina, na jejíž stavbě se v rámci brigád podíleli i mnozí dobuští občané. K velké radosti všech byla budova kina hojně využívána. Promítané filmy byly navštěvovány diváky z celého

---

<sup>88</sup> A. ŠUBERT, *U nás v Dobrušce*, ..., s. 4.

<sup>89</sup> J. MACH, V. MATOUŠ, *Osobnosti* ..., s. 5.

<sup>90</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh* ..., s. 147.

<sup>91</sup> Radovan JEŽEK, *Našemu kinu 70 je již čtvrt století*, Dobrušský zpravodaj 1994, 03, s. 5.



okolí, také se zde začala organizovat různá divadelní představení, vystoupení a koncerty.<sup>92</sup> Dobrušské kino je jediné v České republice, kde byly promítány všechny díly televizního seriálu F. L. Věk.<sup>93</sup>



Obrázek 7: Pohled na areál Kina 70 (Elektronický archiv Vlastivědného muzea v Dobrušce)

O několik let později, než vzniklo ochotnické divadlo, se na dobušské kulturní scéně objevily i další spolky. Druhá polovina 19. století byla totiž pro vznik různých spolků velmi příznivá. Díky novému zákonu č. 134/1867 ř. z. stačilo státnímu úřadu oznámit vznik nového spolku a předložit mu jeho stanovy k posouzení, zda nejsou v rozporu se zákonem.<sup>94</sup> Jedním z těchto nově vzniklých spolků byl mužský pěvecký sbor Dobroš, jehož vznik je datován již k roku 1861.<sup>95</sup> Podmínky pro jeho širší působení byly v Dobrušce však příznivé až právě s novým zákonem vydaným v roce 1867. Stanovy spolku byly schváleny v únoru roku 1869 a hned jejich první bod zmiňuje, že tento spolek vzniká za účelem „...pěstování zpěvu národního a církevního.“<sup>96</sup> Tomuto tvrzení odpovídá i skladba, kterou sbor secvičil jako úplně

<sup>92</sup> R. JEŽEK, *Našemu kinu 70 je již čtvrt století, ...*, s. 7.

<sup>93</sup> Dnes je budova kina modernizována ve víceúčelové společenské centrum, které nabízí občanům a všem jeho návštěvníkům pestrý kulturní program. Pódium, kde se mimo promítání filmů konají i divadelní představení, koncerty a besedy, přivítalo již desítky slavných osobností, na které se vždy těší plně obsazený sál.

<sup>94</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 134.

<sup>95</sup> V. MATOUŠ, *Dějiny města Dobrušky ...*, s. 71.

<sup>96</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 25, *Stanovy pěveckého spolku Dobroš*, signatura 2, karton 25.

první již na počátku 60. let. Jednalo se o skladbu *Já jsem Slovan*, se kterou vystupovali na městských večírcích a lákali jí k sobě do sboru nové členy.<sup>97</sup> Sbor vystupoval na mnoha kulturních akcích, plesech, večírcích, často svá vystoupení spojoval s dívčí pěveckou jednotou Vlasta. Roku 1892 vystoupil na Krajině hospodářské výstavě pořádané Josefem Archlebem. Za toto vystoupení byl odměněn zlatou medailí města Dobrušky.<sup>98</sup> Velkou krizí měl pěvecký sbor za první světové války, kdy několik z jeho členů muselo narukovat a jak se píše v *Kronice pěveckého sboru Dobroš*, scházely se už oba sbory jen na pohřbech svých členů.<sup>99</sup> Další velké problémy zaznamenal sbor v roce 1948, kdy byla z řad zpěváků „vyakčněna“ poměrně velká část pro nově nastolený politický režim nepohodlných členů a v roce 1951 byl Dobroš nucen spojit se svým ženským protějškem.<sup>100</sup> K úplnému zániku mužského sboru pak došlo roku 1974, kdy ve sboru zbylo pouhých 5 mužů ochotných podílet se na nácviu pěveckých vystoupení.<sup>101</sup>

Dívčí pěvecký sbor Vlasta byl založen v roce 1881, o dvacet let později než mužský sbor Dobroš. Již od začátku byla spolupráce mezi oběma sbory velmi přirozená. Svůj podíl na tom měl pravděpodobně fakt, že oba sbory vedl jeden a ten samý sbormistr.<sup>102</sup> Právě proto Vlasty i Dobrošové vystupovali na stejných akcích, jako byly plesy, večírky, pěvecké akademie atd., přičemž si některé z těchto událostí sami pořádali. Velmi podobně také oba sbory prožívaly období první světové války, i poválečnou obnovu spolkového vyžití. Stáli při všech významných událostech, které se v Dobrušce a v jejím širém okolí konaly.<sup>103</sup> Po druhé světové válce a po sloučení obou spolků v jeden pěvecká činnost poněkud ochabla. Sbor pro veřejnost vystupoval spíše nárazově a mnohem méně než dřív. V 70. letech nastala dokonce odmlka dlouhá několik let, která se pro Dobroše stala osudnou, Vlastám se ale podařilo svou činnost obnovit.<sup>104</sup> Od té doby jsou Vlasty opět neodmyslitelnou součástí dobrušské kulturní

---

<sup>97</sup> Vladislav BALCAR, *Kronika pěveckého sboru Dobroš*, Dobruška 2000, s. 3.

<sup>98</sup> Vladislav BALCAR, *140. výročí vzniku Zpěváckého spolku „Dobroš“*, Dobrušský zpravodaj 2001, 06, s. 15.

<sup>99</sup> V. BALCAR, *Kronika pěveckého sboru ...*, s. 38

<sup>100</sup> *Tamtéž*, s. 82-83.

<sup>101</sup> Vladislav BALCAR, *Kronika pěveckých sborů „Vlasta“ a „Dobroš“*, Dobruška 2000, s. 17.

<sup>102</sup> Vladislav BALCAR, *Kronika dívčí pěvecké jednoty „Vlasta“ v Dobrušce*, Dobruška 2000, s. 2.

<sup>103</sup> Oba sbory byly například pozvány, aby doprovázely slavnostní otevření Masarykovy chaty nedaleko Deštného v Orlických horách, nebo slavnostní odhalení sochy Boženy Němcové v České Skalici.

Dana FRIEDOVÁ, Věra ŠTĚPÁNOVÁ, *120 let ženského pěveckého sboru Vlasta v Dobrušce*, Dobruška 2001, s. 13.

<sup>104</sup> V. BALCAR, *Kronika dívčí pěvecké jednoty ...*, s. 14.

scény, kdy pravidelně pořádají vánoční koncerty a vystupují na různých městských událostech.<sup>105</sup> Hudebně dokreslují dobrušské kulturní akce stejně, jako poslech hudby doplňuje všední život většiny z nás. Dodávají jim slavnostní nádech a zintenzivňují prožitek jejich návštěvníků.

Nedílně spojená osobnost s hudbou v Dobrušce je beze sporu asi nejznámější postava dobrušských dějin František Vladislav Hek, ačkoli s Dobruškou se pojí spíše jeho literární činnost. Jeho hudební nadání bylo údajně zřejmé již od jeho dětství, proto byl v 10 letech poslán do Prahy, aby zde studoval a rozvíjel se v oblasti hudby. Dařilo se mu dobře, zpíval v několika operách, seznámil se i s W. A. Mozartem, přivydělával si výukou hry na housle a skládal vlastní hudbu.<sup>106</sup> Po návratu do Dobrušky po svém otci převzal úspěšnou kupeckou živnost, která dobře prosperovala i pod jeho vedením. Ve volném čase se velmi aktivně věnoval literatuře, a to nejen její tvorbě, ale i půjčováním českých knih a časopisů ze své osobní sbírky, která obsahovala více než neuvěřitelných 3000 publikací, ostatním obyvatelům města Dobrušky. Díky těmto výpůjčkám se mu dařilo ve městě šířit vlastenecké myšlenky.<sup>107</sup> Roku 1806 přišel při velkém městském požáru téměř o veškeré své jmění, což mu přineslo značné existenční problémy. Ve stejný rok však v Dobrušce začal působit kaplan a národní buditel Josef Liboslav Zieger, se kterým se Hek přátelil a spolupracoval. Začal publikovat značné množství epigramů a článků se satirickým zaměřením.<sup>108</sup>

K hudebnímu talentu F. V. Heka se odkazuje dobrušská hudební tradice i v současnosti. Na jeho počest je pořádán Mezinárodní hudební festival F. L. Věka, který má již desetiletou tradici. Jednotlivé koncerty se nekonají jen v Dobrušce, ale i na dalších místech celého podorlického regionu.<sup>109</sup>

---

<sup>105</sup> *Tamtéž*, s. 23.

<sup>106</sup> Ladislav HLADKÝ, *František Vladislav Hek (F. L. Věk) a jeho literární přátelé*, Dobruška 1973, s. 13.

<sup>107</sup> Jiří MACH, *František Vladislav Hek, obrozenecký spisovatel*, Dobrušský zpravodaj 2003, 01, s. 31.

<sup>108</sup> Po smrti manželky v roce 1821 Hek z Dobrušky odešel a začal se opět aktivněji věnovat hudbě. Jeho nejvýznamnější hudební díla pochází ze 30. a 40. let 19. století. Roku 1847 zemřel v Kyšperku, kde pobýval u své dcery.

J. MACH, V. MATOUŠ, *Osobnosti ...*, s. 18.

<sup>109</sup> Největší úspěch za celou historii festivalu sklídl pravděpodobně koncert Symfonického orchestru Českého rozhlasu a německého violoncellisty Emila Rovnera, který se uskutečnil ve výrobní hale dobrušské firmy Koenig&Bauer Grafitec v září roku 2018. Koncertu se zúčastnilo více než 1000 posluchačů, kteří byli okouzleni akustickými dispozicemi industriálního prostoru.

S městskou hudební scénou a se sbory Dobroš a Vlasta je spojena také další osobnost, která v dobrušské kultuře zanechala svůj rukopis, a které se podařilo rozšířit povědomí o podorlické Dobrušce. Jedná se o hudebního skladatele Radima Drejsla. O hudbu se údajně zajímal již od malička a až do svého odchodu do Prahy se v hudebním životě v Dobrušce významně angažoval.<sup>110</sup> V různých číslech Dobrušského zpravodaje a Kulturního kalendáře Dobruška na něj vzpomíná několik jeho přátel, kteří zmiňují jeho návraty do rodné Dobrušky a vystoupení a cestovatelské besedy, které pro ně pořádal.<sup>111</sup> Život talentovaného umělce skončil v nedožitých 30 letech, kdy byl za nejasných okolností nalezen v Praze pod okny svého bytu mrtvý.<sup>112</sup> Jeho písně však dodnes zaznívají na vystoupeních dobrušské Vlasty a u táborových ohňů dobrušských skautů, kteří na něj v dobrém vzpomínají jako na jednoho ze svých dětských členů, a pro které v počátcích své tvorby složil písničky s tábornickými a dobrušskými motivy.

Dalšími významnými spolky, které v Dobrušce mají dlouholetou tradici, jsou bezpochyby Sokol a Junák. Vznik dobrušského Sokola se datuje k roku 1886 a je oproti okolním městům značně opožděn. Hned v prvním paragrafu spolkových stanov je zmínka o tom, že si tato jednota klade za cíl nejen tělovýchovu, ale že jeho náplní bude také zpěv, výlety a přednášky a rozpravy o věcech poučných pro členy i veřejnost.<sup>113</sup> Ještě ten samý rok se konala velká první veřejná sokolská slavnost, která zahrnovala ranní budíček celého města v 6:00, velký lampionový průvod a ukázkou sokolského cvičení. Celá akce byla doplněna o hudební doprovod, který zajišťovaly pěvecké sbory a dechová kapela. Na tuto událost byly také sezvány sokolské jednoty ze všech okolních měst.<sup>114</sup>

Další velkou a významnou akcí v Dobrušce byl v září roku 1893 Slet župy Podkrkonošské, na který se do Dobrušky přišlo podívat odhadem 1200 návštěvníků.<sup>115</sup> I mimo tyto velké akce se Sokolové podíleli na organizaci kulturního života

---

<sup>110</sup> Nejprve byl žákem v městské umělecké škole, později skládal písně pro dobrušské sbory a organizoval různé koncerty a hudební vystoupení v meziválečném období. Později v Praze vystudoval konzervatoř a Akademii múzických umění a stal se uměleckým vedoucím v Armádním uměleckém sboru Víta Nejedlého, přičemž po celou dobu svých studií a vedení sboru tvořil a psal vlastní hudbu. J. MACH, V. MATOUŠ, *Osobnosti ...*, s. 12.

<sup>111</sup> Radovan JEŽEK, *Radim Drejsl*, Kulturní kalendář Dobruška 1968, 04, s. 1-5; Josef LAUER, *Josef Lauer a jeho vzpomínky na Radima Drejsla* Kulturní kalendář Dobruška 1980, 02, s. 2-3; Miroslav SIXTA, *Drejsl ve vzpomínkách přítele Luboše Sluky*, Dobrušský zpravodaj 2018, 04, s. 12.

<sup>112</sup> J. MACH, V. MATOUŠ, *Osobnosti ...*, s. 12.

<sup>113</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 32, *Stanovy Sokola*, signatura 6, karton 28.

<sup>114</sup> Vladislav BALCAR, *Zevrubné dějiny dobrušského Sokola*, Dobruška 2000, s. 3.

<sup>115</sup> *Tamtéž*, str. 10.

v Dobrušce tím, že pořádali plesy, zábavy, přednášky, akademie a různé výlety po okolí, na které zvali veřejnost.

V období první republiky se Sokol značně angažoval v organizaci oslav různých významných dní a státních svátků. Poté co byla vystavěna nová sokolovna v roce 1926 se většina kulturního života přesunula právě tam, protože disponovala větším sálem, než mělo dobrušské kulturní centrum v parku. Nacházel se zde také biograf s pódium vhodným k organizaci divadelních představení. Členská základna pokrývala v té době asi pětinu obyvatel města.<sup>116</sup> Za druhé světové války v roce 1941 byla činnost Sokola protektorátními úřady zastavena.<sup>117</sup> K jejímu plnému obnovení pak došlo až po pádu komunistického režimu v lednu roku 1990<sup>118</sup> a tělovýchově v Dobrušce se Sokol věnuje dodnes, jen jeho přesah do kulturního života občanů se však již vytratil. Nadále ale nabízí tolik potřebné sportovní vyžití nejen dětem, ale i dospělým. Přidanou hodnotou této činnosti je, že skrze různá sportovní utkání v dětech budí týmového ducha a dobrušský patriotismus.

Junák v Dobrušce vznikl roku 1920, ačkoli v pravém slova smyslu začala organizace jako taková fungovat až na počátku 30. let. Jejím cílem bylo především působit výchovně na děti a mládež. Od tělovýchovných organizací se lišila hlavně v tom, že měla své členy rozvíjet také ve zručnosti a především v mravech a aktivním občanství. Díky pestrému programu si získal velkou škálu nadšenců a příznivců.<sup>119</sup> Junák v Dobrušce začal pořádat mimo své interní akce, jako byly schůzky, různé výlety a letní tábory, také akce pro veřejnost, které byly zaměřeny především na děti a mládež. Jedním z příkladů může být oddíl loutkového divadla, který v jednom roce sehrál až 10 představení. Tradiční také začaly být akce jako skautský věneček, který doprovázeli svou vlastní kapelou, nebo předvánoční mikulášská besídka. Největší veřejná akce se konala v roce 1933, kdy byl v dobrušském parku zbudován na dva týdny plnohodnotný skautský tábor o 12 stanech, ve kterém po celou dobu tábořilo 17 chlapců. Do tohoto tábora byla zvána široká veřejnost, pro kterou byl připraven zábavný program v podobě různých soutěží, závodů a táborových ohňů. Velkou poctou pro skauty byla účast samotného zakladatele skautingu v Čechách Antonína

---

<sup>116</sup> Vladislav BALCAR, *110 let dobrušského Sokola*, Dobrušský zpravodaj, 1996, 09, s. 3.

<sup>117</sup> Josef PTÁČEK, *Sto dvacet let Sokola a organizované spolkové tělovýchovy v Dobrušce (1886–2006)*, Dobruška 2006, s. 40.

<sup>118</sup> *Tamtéž*, s. 74.

<sup>119</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 187.

Benjamina Svojsíka.<sup>120</sup> V období druhé světové války i v komunistickém režimu byl Junák na celostátní úrovni celkem třikrát zakázán. Skauting v Dobrušce však, tak jako i ve většině jiných měst, fungoval během těchto zákazů v utajení pod hlavičkou jiných povolených organizací. Právě díky těmto odvážným jedincům, kteří v době totality tajně šířili myšlenky této demokratické organizace, se skauting v Dobrušce udržel a po roce 1989 byla činnost postupně v plném rozsahu obnovena.<sup>121</sup> Na formování atmosféry ve městě se podílí i dnes. Je zdejší největší organizací zaměřenou na výchovu dětí a mládeže. Participuje na různých akcích zaměřených na kulturní vyžití dobrušské společnosti či na zvelebování Dobrušky a jejího okolí. Jeho prostřednictvím jsou také zachovávány některé historické tradice, jejichž příkladem může být každoroční stavění májky na dobrušském náměstí F. L. Věka.

Snad nejvýznamnější společenskou událostí prvorepublikové Dobrušky byla pro všechny občany návštěva 1. československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, která se uskutečnila v rámci cesty po severovýchodních Čechách 13. května 1926. T. G. Masaryk znal Dobrušku již z dřívějších let. Seznámil se totiž v Praze se synem jednoho z dobrušských starostů Janem Laichterem, zakladatelem a provozovatelem renomovaného nakladatelství. A právě díky němu se v roce 1901 do Dobrušky Masaryk přijel podívat a v roce 1904 se ve městě i s rodinou ubytoval na letním bytě, odkud dojížděl přednášet do Náchoda.<sup>122</sup> Poté Dobrušku navštívil až při oficiální návštěvě roku 1926. Pana prezidenta ve městě uvítala nejen honosná výzdoba, která zahrnovala množství květin a praporů, ale především jásající dav, ve kterém byla drtivá většina dobrušských občanů. Ačkoli se nejednalo o dlouhou návštěvu, do paměti zdejších obyvatel se zapsala na dlouho dobu. Všechny potěšilo především prezidentovo tvrzení, jak velmi rád vzpomíná na čas, který v Dobrušce již dříve strávil.<sup>123</sup> Svůj vděk za tuto návštěvu a úctu k osobě prezidenta Masaryka poté město projevilo tím, že v roce 1930 bylo dobrušské náměstí na několik let přejmenováno na

---

<sup>120</sup> Petr POLÁČEK, *100 let dobrušského skautingu: Seriál k výročí – pohledy do historie Dobrušky očima skautů, Předválečný rozkvět skautingu v Dobrušce 1930-1940 (II. část)*, Dobrušský zpravodaj 2020, 06, s. 24–25.

<sup>121</sup> Petr POLÁČEK, *100 let dobrušského skautingu: Seriál k výročí – pohledy do historie Dobrušky očima skautů: Nový restart po sametové revoluci - 90. léta a počátek milénia*, Dobrušský zpravodaj 2020, 09, s. 18.

<sup>122</sup> Josef PTÁČEK, *T. G. Masaryk a Dobruška: (ke 140. výročí narození)*, Dobruška 1990, s. 1.

<sup>123</sup> Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, signatura 490/2, *Pamětní kniha děkanství Dobrušského*, kniha 79, s. 351.

Masarykovo a v roce 1935 byl T. G. Masaryk zvolen čestným občanem města Dobrušky.<sup>124</sup>

O kulturní události v Dobrušce byl v minulosti velký zájem a jinak tomu není ani v současnosti. Novodobá dobušská kultura tak navazuje na historické tradice společenských aktivit spolků, což znamená, že ve městě stále působí ochotníci, stále se konají koncerty pěveckého sboru Vlasta, organizují se mnohé plesy a slavnostní večery a další akce s přesahem do minulosti, na kterých se lidé mohou pravidelně setkávat. Po roce 1989 však došlo ke vzniku několika nových kulturních tradic, které se již staly nedílnou součástí životů občanů města a obyvatel všech okolních obcí a měst, kteří se za kulturou do Dobrušky opakovaně vrací.<sup>125</sup>

Typickými příklady takových akcí jsou dobové jarmarky s řemeslnými výrobky v rámci Svatováclavských slavností, které se od roku 2004 konají vždy na konci září v prostoru náměstí.<sup>126</sup> Celá událost je také obohacena různými dobovými vystoupeními či divadelními představeními přímo v prostoru tržiště. Po skončení jarmarku je akce dovršena večerním koncertem několika kapel.

Stejně velkým lákadlem je dobušská pouť, která se koná vždy na konci května. Během ní je náměstí a hlavní ulice kolem něj obsazené velkým množstvím pouťových atrakcí a stánky se sladkostmi a suvenýry všeho druhu, které si ve velké míře užívá mladší část dobušského obyvatelstva.

O něco poklidněji pak Dobruška vítá advent a nový rok. Slavnostní rozsvícení vánočního stromu a s ním i veškeré světelné výzdoby na náměstí se každoročně koná první adventní neděli. Celá akce se nese v duchu přicházejících Vánoc a těší se velké oblibě. Dobušským náměstím zní ten večer koledy, které často zpívají žáci dobušské ZUŠ, návštěvníci mají možnost zakoupit si různé teplé tradiční vánoční nápoje a setkat se svými známými. Vrcholem slavnostního večera je zhasnutí veřejného osvětlení v centru města a rozsvícení ozdobeného vánočního stromu. Kalendářní rok je zakončován takzvaným *Silvestříkem pro děti*, který probíhá na náměstí v odpoledních a večerních hodinách, během kterých je právě pro dětské účastníky připraven zábavný program formou různých soutěží či her. V 18:00 nastává v Dobrušce dětská půlnoc s

---

<sup>124</sup> J. PTÁČEK, *T. G. Masaryk ...*, s. 6

<sup>125</sup> J. MACH a kol., *Dobruška – příběh ...*, s. 275.

<sup>126</sup> *Tamtéž*, s. 275.

velkým ohňostrojem na oslavu nového roku. Diváky však nejsou jen děti. Na tento silvestrovský ohňostroj se na náměstí přicházejí podívat občané každého věku, protože se každoročně jedná o úchvatný vizuální zážitek doplněný o nostalgickou atmosféru končícího roku.

Kulturní vyžití v Dobrušce je opravdu rozsáhlé. Každý z občanů si může vyhledat druh událostí, které ho zajímají a baví, ať už se jedná o divadlo, sport a sportovní utkání, cestovatelské besedy či rukodělné workshopy atd. Některé z nich pořádá město, jiné vycházejí z iniciativy místních organizací a spolků, na všech z nich ale panuje přátelská atmosféra, kterou všichni zúčastnění vítají. Ulicemi Dobrušky občas zní hudba koncertů, jindy jásot z tribun fotbalového hřiště. Někdy je zde klid, na zahrádkách místních kaváren a restaurací se scházejí lidé, aby se setkali se svými přáteli a blízkými. Vše napovídá tomu, že navzdory své nevelké rozloze, je Dobruška městem, které žije, a s patřičným zájmem pečuje o své občany zajištěním nejen jejich základních potřeb, ale také nabídkou široké škály aktivit, při kterých mohou trávit svůj volný čas. Jejich spokojenost se pak projevuje na celkové atmosféře, která se městem nese a která se značně odráží na jeho *geniu loci*.



## **Závěr**

Cílem této bakalářské práce bylo objasnit a pospat genia loci města Dobrušky a obsáhnout podněty, které se podílejí na tom, jak je Dobruška vnímána ať už jejími obyvateli nebo návštěvníky, kteří do ní přicházejí. Ačkoli ducha místa může vnímat každý trochu jinak, práce dle mého názoru obsahuje komplexní přehled aspektů, které jsou pro Dobrušku významné, specifické či jedinečné. Z něj si lze vybrat příklady architektury, historických událostí i kulturního dění, které osloví každého v závislosti na jeho preferencích a zároveň jej přivedou k poznání toho, co dělá Dobrušku Dobruškou.

Ze studia literatury jsem nabyla dojmu, že nejdůležitější pro dobrušského genia loci jsou architektonické památky, významné historické události a kulturní vyžití ve městě. Ze všech těchto oblastí jsem se snažila vybrat to nejpodstatnější a pro Dobrušku nejvíce ikonické. Je však možné, že výběr jiného autora práce na stejné téma by se v určitých ohledech mírně lišil. I přesto si ale myslím, že má snaha zachytit v práci podstatu genia loci a celkovou atmosféru, která se městem rozprostírá, byla poměrně úspěšná.

Z celé práce vyplývá, že ačkoli je Dobruška malým městem, její genius loci je velmi osobitý a svým způsobem podmanivý. Ten, kdo miluje ruch velkoměsta, si Dobrušku pravděpodobně nijak významně neoblíbí, ale lidé, kteří upřednostňují poklidnou atmosféru malého města, se do ní budou jistě rádi vracet. Nabízí četná místa, jejichž prostřednictvím je možné poznávat historii, ale také mnohé příležitosti k přítomným prožitkům, odpočinku a zábavě. To vše je doplněno malebným pozadím, které tvoří Orlické hory.

Myslím, že by tato bakalářská práce mohla být využitelná i pro další účely. Dalo by se z ní například vycházet při snaze analyzovat genia loci celého rychnovského či podorlického regionu. Také by bylo zajímavé práci rozšířit na analýzu celkové image města Dobrušky, kde by byl zahrnut například i průmysl, dobrušské školy, sídla atd. Tímto rozšířením by poté bylo dosaženo komplexního obrazu celého města.

## Seznam pramenů a literatury:

### Literatura:

- BALCAR, Vladislav, *Kronika divčí pěvecké jednoty „Vlasta“ v Dobrušce*, Dobruška 2000.
- BALCAR, Vladislav, *Kronika pěveckého sboru Dobroš*, Dobruška 2000.
- BALCAR, Vladislav, *Kronika pěveckých sborů „Vlasta“ a „Dobroš“*, Dobruška 2000.
- BALCAR, Vladislav, *Zevrubné dějiny dobrušského Sokola*, Dobruška 2000.
- BENEDIKT, Josef – MACH, Jiří – MATOUŠ, Václav, *Dobrušská radnice*, Dobruška 2005.
- CÍLEK, Václav – RYSOVÁ, Hana – STRÍŽEK, Antonín, *Makom: kniha míst*, Praha 2004.
- DAY, Christopher, *Duch & místo: uzdravování našeho prostředí: uzdravující prostředí*, Brno 2004.
- FRIEDOVÁ, Dana – ŠTĚPÁNOVÁ, Věra, *120 let ženského pěveckého sboru Vlasta v Dobrušce*, Dobruška 2001.
- HLADKÝ, Ladislav, *Dobruška: průvodce městem a okolím*, Dobruška 1972.
- HLADKÝ, Ladislav, *František Vladislav Hek (F. L. Věk) a jeho literární přátelé*, Dobruška 1973.
- KRÁLÍČEK, Jiří a kol., *Stručné dějiny Dobruška a Opočenska*, Rychnov nad Kněžnou 2016.
- KRČMA, František, *Mastičkář*, Praha 1920.
- MACH, Jiří a kol., *Dobruška*, Dobruška 2008.
- MACH, Jiří a kol. *Dobruška – příběh města*, Dobruška 2018.
- MACH, Jiří, *Křesťanství v Podorlicku: historický vývoj od nejstarších dob až do současnosti*, Rychnov nad Kněžnou 2000.
- MACH, Jiří, *Pověsti z Dobruška*, Dobruška 2010.

- MACH, Jiří, *Židé v dějinách Dobrušky*, Dobruška 2002.
- MACH, Jiří – MATOUŠ, Václav, *Osobnosti dobrušské historie*, Dobruška 2005.
- MARTINEK, Lubomír, *Hrad trosky*, Nymburk 2004.
- MATOUŠ, Václav, *Dějiny města Dobrušky v datech*, Dobruška 1994.
- NORBERG-SCHULZ, Christian, *Genius loci: krajina, místo, architektura*, Praha 2010.
- PTÁČEK, Josef, *Dobruška a Opočno*, Praha 2008.
- PTÁČEK, Josef, *Sto dvacet let Sokola a organizované spolkové tělovýchovy v Dobrušce (1886–2006)*, Dobruška 2006.
- PTÁČEK, Josef, *T. G. Masaryk a Dobruška: (ke 140. výročí narození)*, Dobruška 1990.
- STOCHOROVÁ, Lucie, *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha 2014.
- ŠUBERT, Adolf, *U nás v Dobrušce*, Praha 1916.
- ZELENKA, Josef – PÁSKOVÁ, Martina, *Výkladový slovník cestovního ruchu*, Praha 2002.

#### Archivní prameny:

- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv města Dobruška, inventární číslo 1, *Mutinovo narovnění*, karton 1.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv města Dobruška, inventární číslo 2, *Udělení magdenburského práva*, karton 1.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 35, *Kronika divadla ochotnického v městě Dobrušce*, signatura 1, karton 20, kniha 134.
- Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 25, *Stanovy pěveckého spolku Dobroš*, signatura 2, karton 25.

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, signatura 490/2, *Pamětní kniha děkanství Dobrušského*, kniha 79.

Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou, fond Drobné fondy Dobruška, inventární číslo 32, *Stanovy Sokola*, signatura 6, karton 28.

Tištěné prameny:

*Dobrušský zpravodaj*, Dobruška, 1991–.

*Kulturní kalendář Dobruška*, Dobruška, 1961–1991.